

Šumava jako divočina. Zdroje a upevňování jednoho literárního obrazu

Karel Liebscher / Boubínský prales – Šumava, 19. stol.

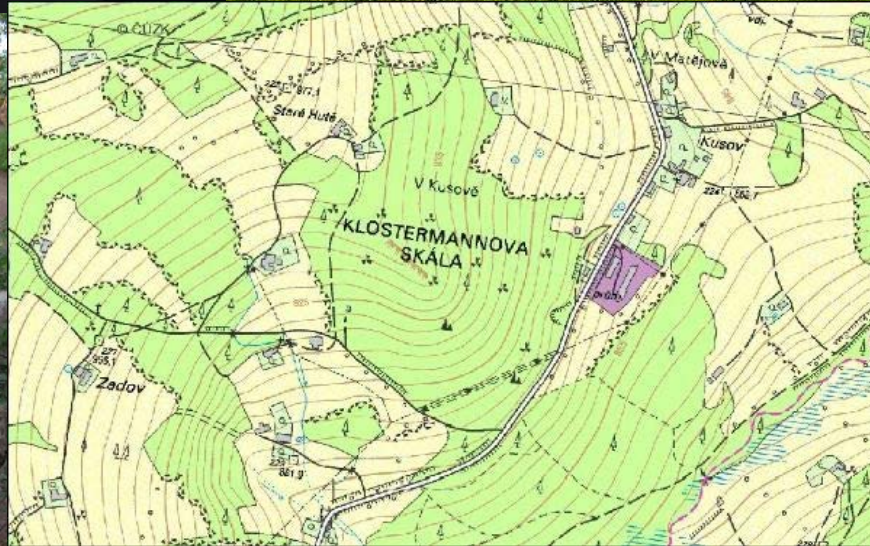
Klostermannův obraz Šumavy

„Tenkrát stála ještě Šumava, plna velebnosti, bujnosti, melancholie a hrůzy.“ (povídka Schovanec)

„Krajina, o níž se starý Bláha zmiňoval a kterou dřevaři prošli, je liduprázdná pustina ..., jednotvárná, smutná divočina, jejíž pohled tísní duši.“ (povídka Vánice)

„Zdálo se, že povrch země se rozpustil v bílý prach, jež ledová vichřice hnala před sebou jako rozbouřené vlny mléčného moře.“ (tamtéž)

Klostermann a Šumava: turistické klišé

Osobní vztah k Šumavě

- Otázka původu

otec: Mudr. Josef Klostermann

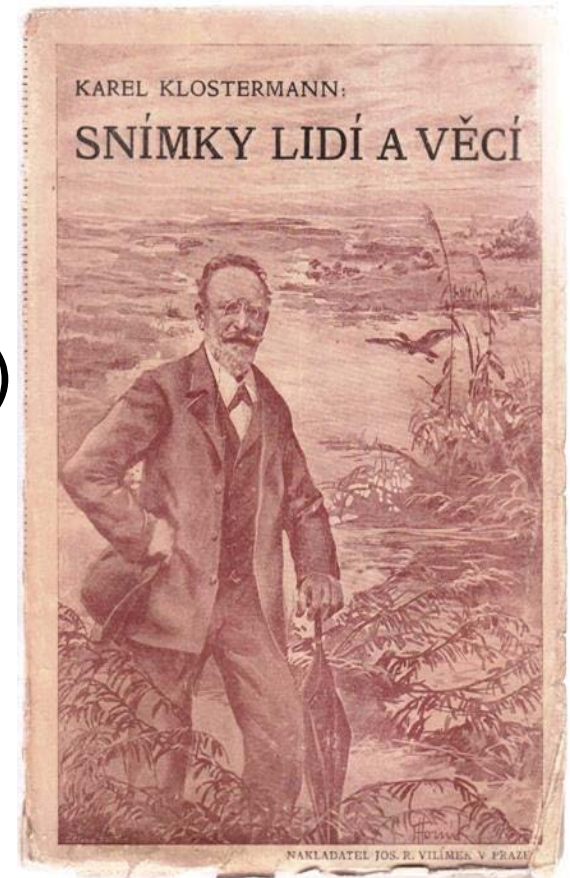
(narozen v Srní/ Rehberg, působil

v Kašperských Horách)

matka: Charlotta, roz. Hauerová

(z rodiny šumavských sklářů Abelinových)

- Studentské prázdniny na Šumavě
- Toulky po Šumavě i v dospělém věku

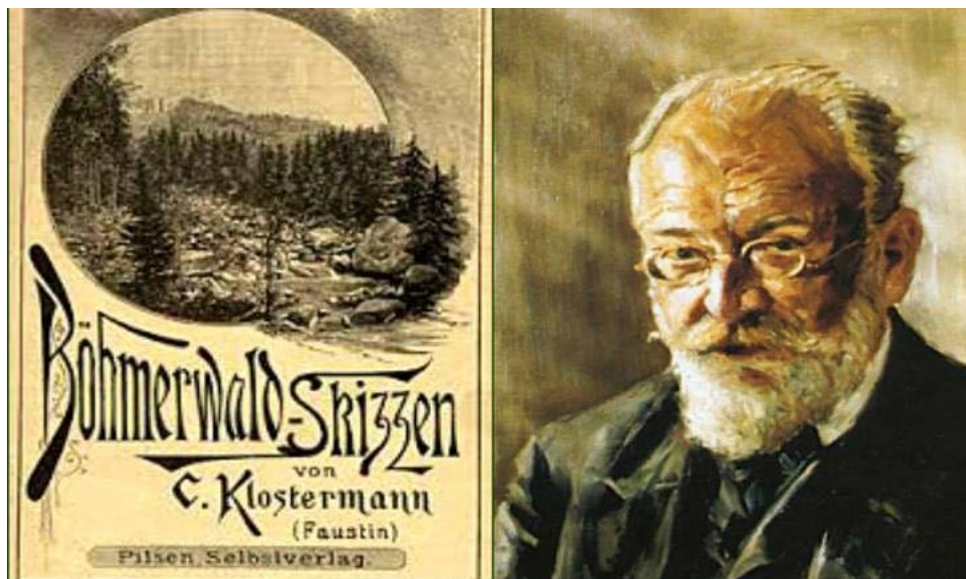

Josef Seidel, Šumava kolem r. 1900

Gustav Adolf Quast: Šumava, Vydra, kol. r. 1882

Tvorba – časový horizont

- 1885-1886 něm. fejetony pro pražský list *Politik* - *Heiteres und Trauriges aus dem Böhmerwalde* (tj. Vesele i smutně ze Šumavy)
- 1890 knižně vlastním nákladem v Plzni pod titulem *Böhmerwaldskizzen* (1. překlad 1923 jako *Črty ze Šumavy*)
- 1894 česky psaná povídka *Rychtářův syn*, román *Ze světa lesních samot*

Klíčové otázky

- 1) Je Klostermann prvním, kdo iniciuje zájem o Šumavu?
- 2) Je autorova optika (tj. Šumava jako divočina) pouze rozvinutím předchozí tradice, nebo samostatným přínosem? A zároveň je to perspektiva v jeho době jediná možná?

Německá literatura

Joseph Ranke (rodák ze Šumavy)

1843 Aus dem Böhmerwalde

1847 Neue Geschichten aus dem Böhmerwalde

1851 kompletní vydání Aus dem Böhmerwalde (3 svazky)

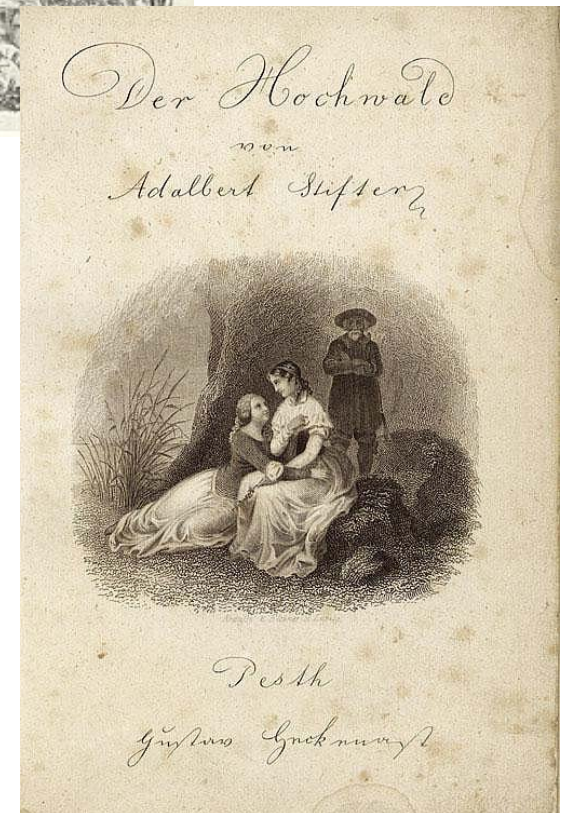
podtitul: Obrazy a vyprávění z života lidu / národního života - zvyky, pověry, pověsti, pohádky, zvyky, tradice, jazyk, kraj...národní hledisko

- velmi pozitivně přijato, heslo v Riegrově slovníku naučném (1859)
- romantická koncepce „lidu“ vs. hrůzostrašná romantika (loupežníci, duchové, přízraky...)

Adalbert Stifter

Der Hochwald/ Hvozd (1842, knižně 1844)

- historická povídka z třicetileté války, dějiště v okolí vrcholu Plechý
- hrozivá divočina vs. idyla
- další díla: Vítek, Horský křišťál, Pozdní léto, Lesní poutník aj. (50.–60. léta 19. století)

Šumava jako literární motiv/ obraz v české literatuře 19. století

- možnost prověření prostřednictvím ČEK = elektronická plnotextová databáze české poezie 19. a poč. 20. století (zahrnuje knižně vydané básnické sbírky – první + souborné vydání)

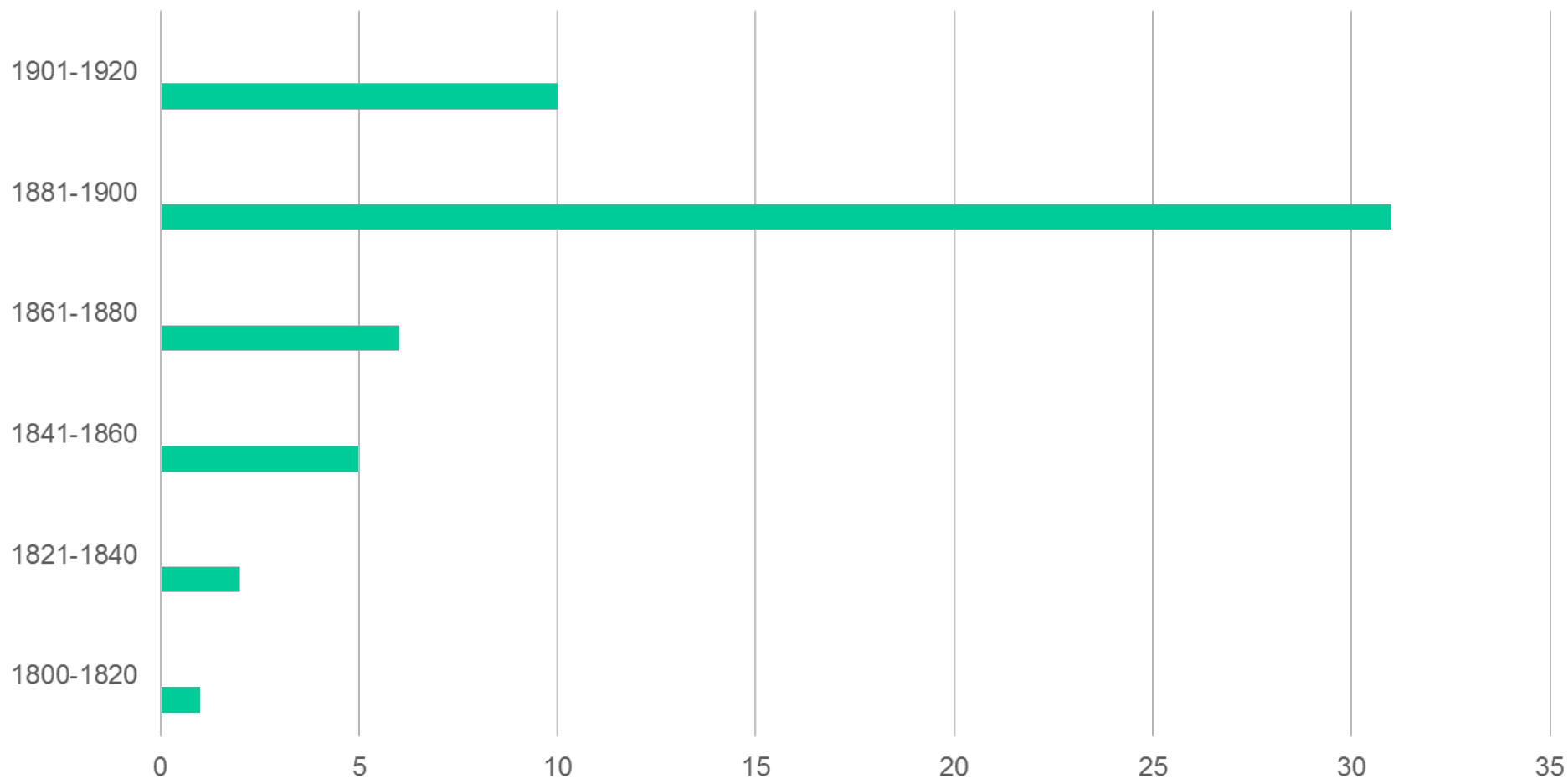
- fulltextové vyhledávání:

Šumava / šumavský(-é)

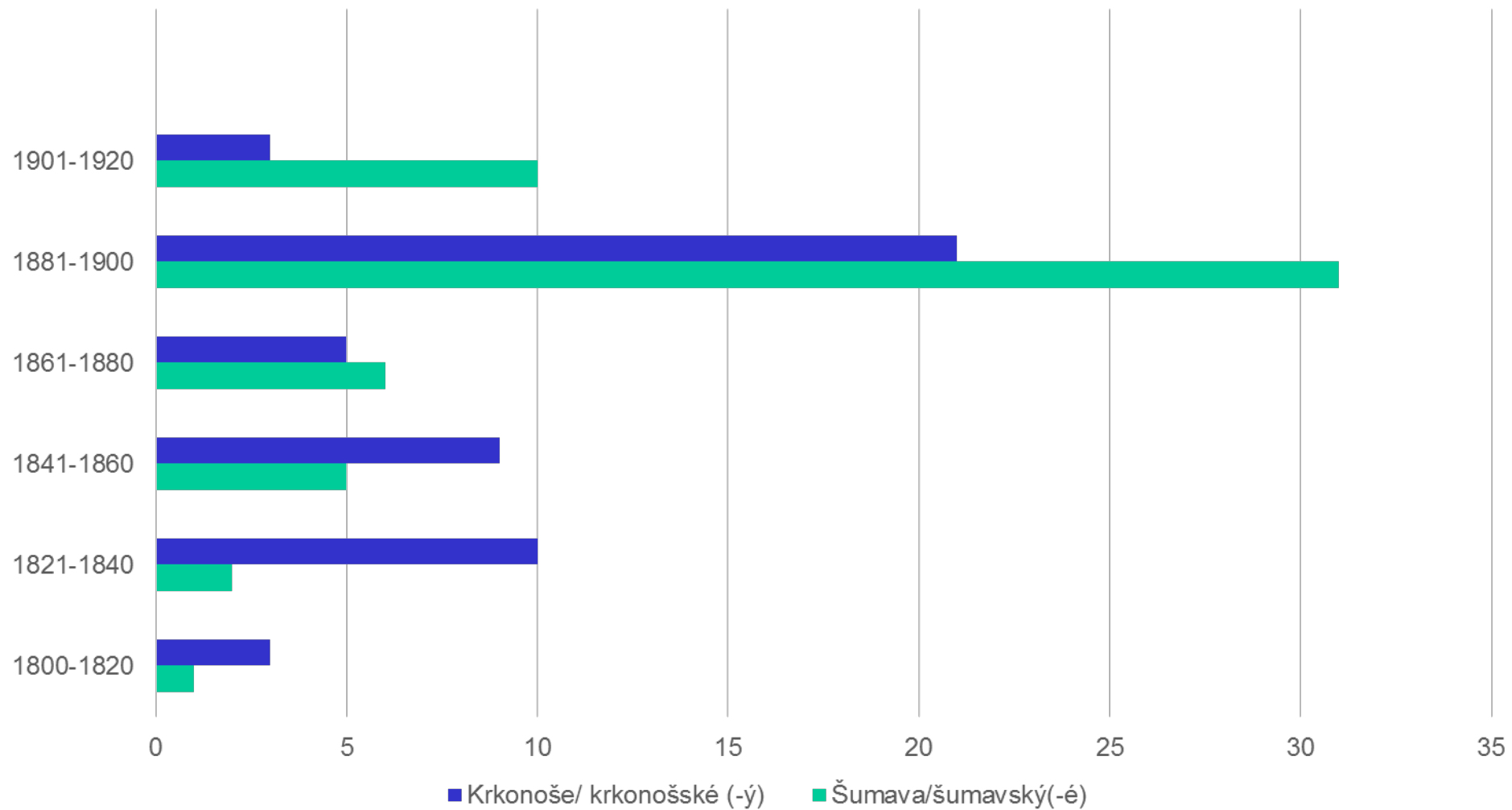
Krkonoše / krkonošský (-é)

Grafické znázornění výsledků

Výskyt Šumava/ šumavský ve sbírkách 1800-1920

Šumava vs. Krkonoše

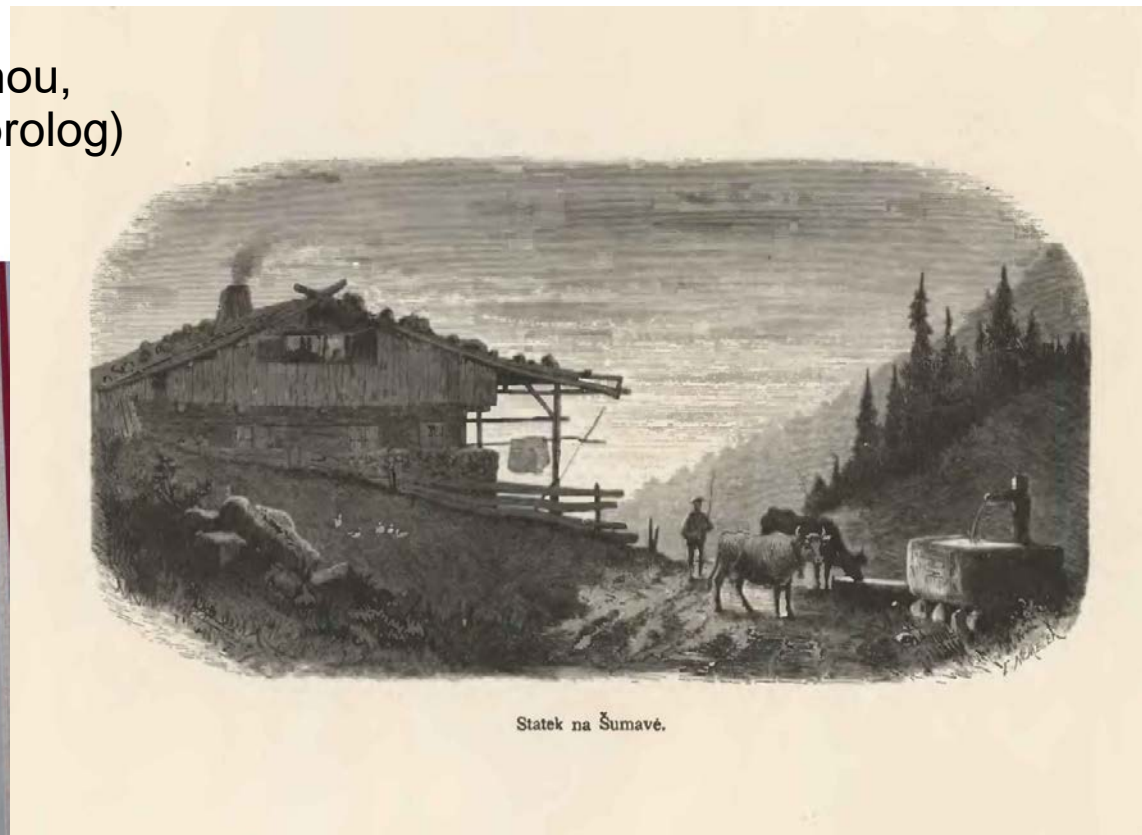
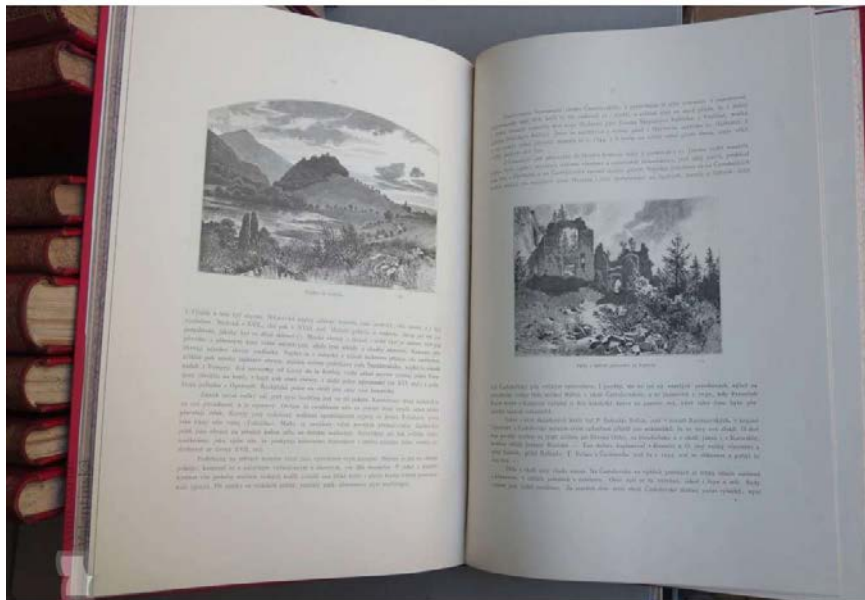

Ottovy Čechy – Šumava

LIEBSCHER, Karel a ŠUBERT, František Adolf. Čechy: společnou prací spisovatelův a umělců českých. D. 1, Šumava. Praha: J. Otto, 1882.

- výpravná, ilustrovaná vlastivědná encyklopedie, celkem 26 svazků
- podíl významní čeští spisovatelé (J. Vrchlický, E. Krásnohorská, A. Heyduk, O. Mokrý) a malíři (K. Liebscher, A. Chitussi, M. Aleš)
- různost žánrů (cestopisy, místopisy, povídky, poezie)

„Jak drahokamy třpytné rybníky Tvé planou
ve bujné zeleni bříz, olší, starých vrb,
přes Tvoje pláně žitné vánky tiché vanou,
Tvůj dech to blahostný,“ (Vrchlický – prolog)

Statek na Šumavě.

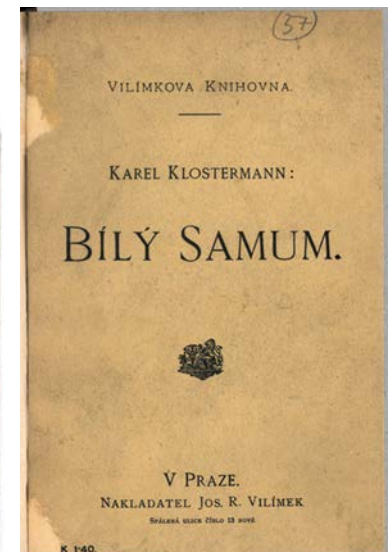
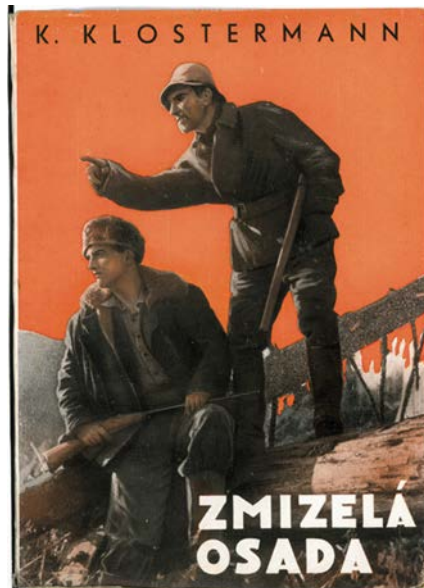
Závěry

- český literární zájem o Šumavu se masivně zvedá od 60. let 19. století, kulminuje v 80. letech, Klosterman je potvrzením a završením trendu
- literární zobrazování Šumavy je produktivní v nejrůznějších žánrech a typech textů (od beletrie po naučnou literaturu)
- různé reprezentace prostoru (model vlastenecký, idylický/ idealizující, krajina-divočina) – nejsou nutně v opozici, mohou se prolínat a vzájemně doplňovat, do konce 80. let převažují ale první dva

Model dobrodružné literatury: Klostermannova inspirace, aneb kde se vzali šakali a Eskymáci?

- Bret Harte
- Jack London
- Karel May
- cestovatelské expedice a jejich cestopisná produkce (od Emila Holuba po Josefa Wünsche)

Obálky knih

DÍLO

- Ze světa lesních samot, 1894
- Bílý samum, 1903
- Odyssea soudního sluhy, 1910
- Mrtví se nevracejí, 1915
- Na horké půdě, 1925 (německy 1886-1887)
- Na útěku, 1923 (1887 německy)
- Zmizelá osada, 1921 (časopisecky 1915)
- další povídky:

Vánice, Poručík, Vodní supové, Malenovský Tell, Nioba z Malče, Robinson na Otavě, Výstřel v lese, Vánoce na sněhu, V tísní, Čaroděj ve vlčím dole...

Jack London

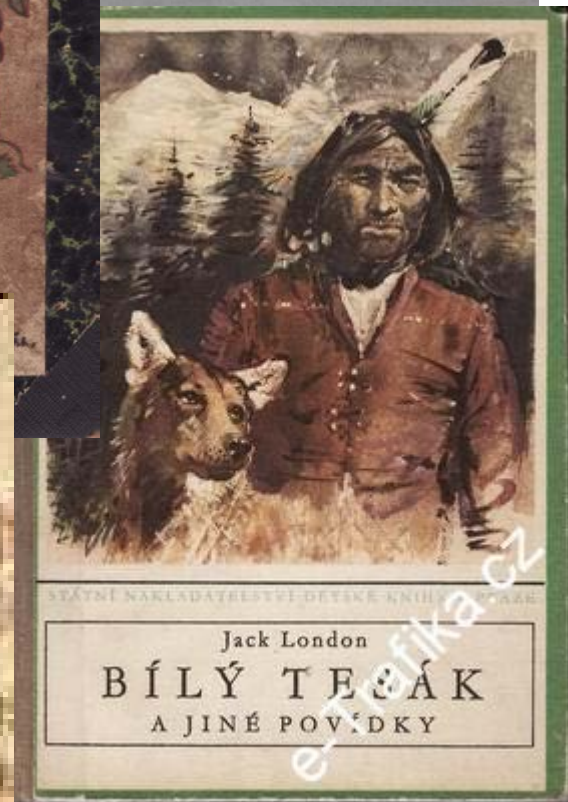
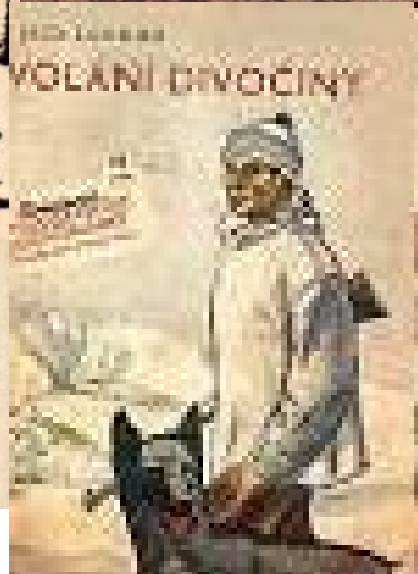
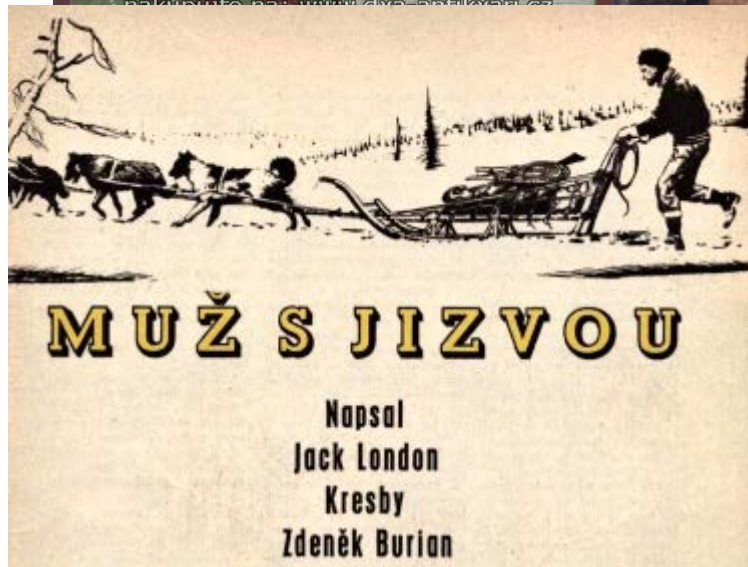
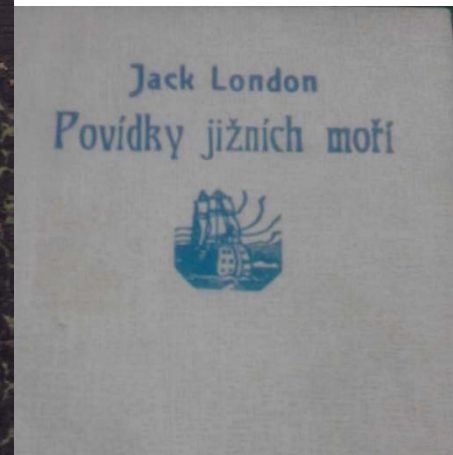
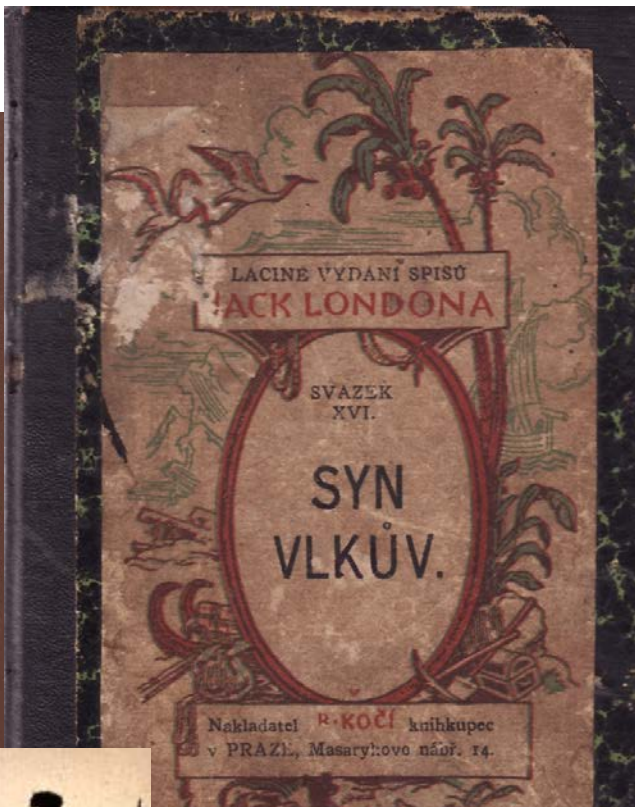
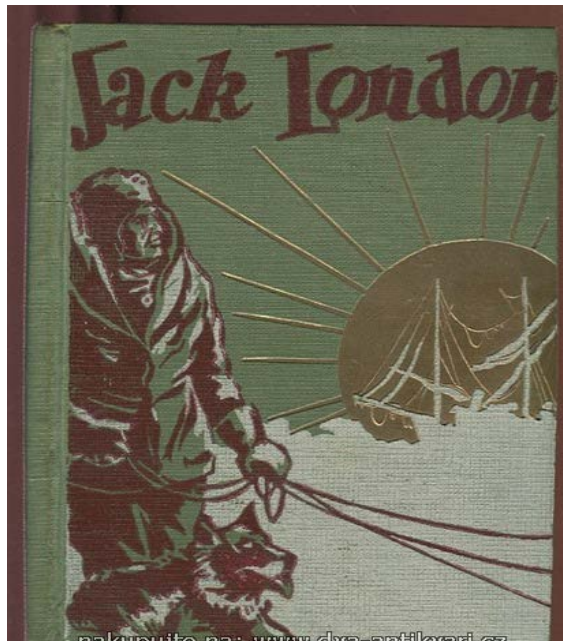

- je autorem románů, básní, dramát, politických a filozofických pojednání (kanonická díla americké literatury *Tulák po hvězdách*, *Cesta*)
- v evropském i českém kontextu se prosadil především povídkami z Aljašky, Klondiku

DÍLO

- V odlehlých končinách, 1898
- Muži na stezce, 1898
- Klondike volá 1898
- Bílé ticho, 1899
- Odyssea severu, 1900
- Děti mrazu, 1902/ Dcera sněhů, 1902
- Rozdělat oheň, 1902

- první povídky od roku 1894

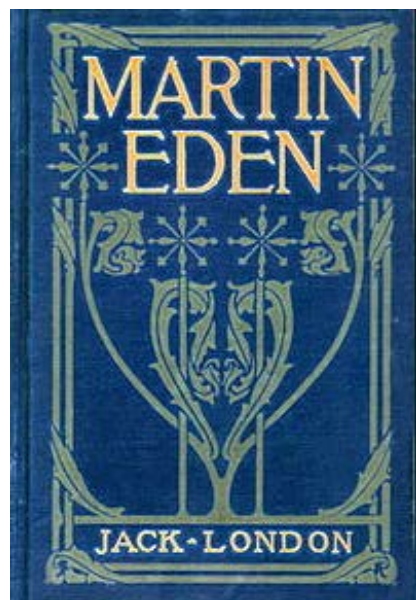

české překlady:

Když Bůh se směje. Praha: Jos. R. Vilímek, [1910].

Na suchu i na moři. Překlad W. F. Waller. V Praze: Alois Hynek, [1911] – krátký životopis, soupis nejznámějších povídek (viz výše)

- postupně do roku 1918 přibývají Bílý tesák, Povídky jižních moří, Volání divočiny, Vlkův syn...

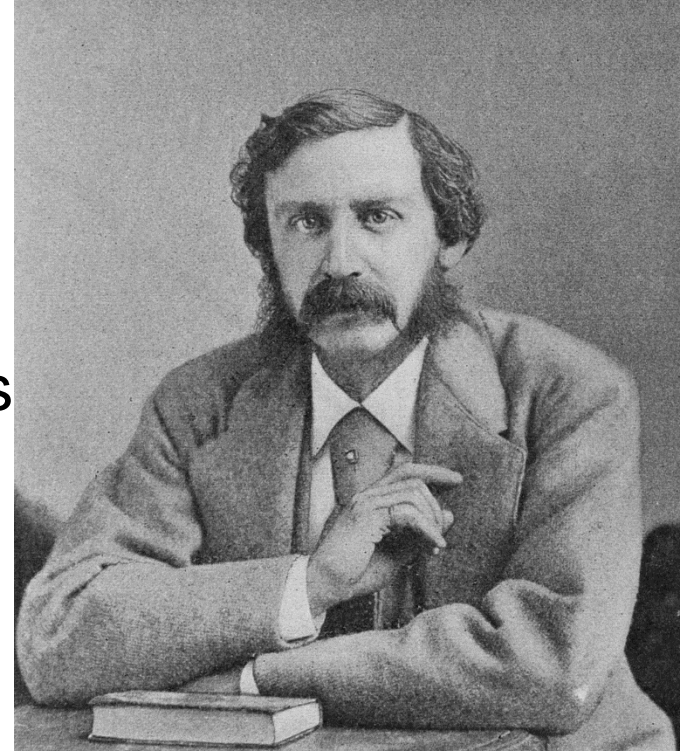

Brett Harte

- americký prozaik, básník, dramatik a žurnalista

- v letech 1868 až 1870

měsíčník *The Overland Monthly*, kolem kterého se soustředila skupina spisovatelů, mezi kterými byl například také Mark Twain

- proslavily jej povídky a novely z dob osidlování divokého západu a zlaté horečky, jejich hrdiny jsou kovbojové, zlatokopové, lovci, prostitutky; drsné životní situace, morálně pochybné lidské typy x až sentimentální vyznění („tvrdí muži se srdcem ze zlata“), humor, dějiště Kalifornie

Dílo

- *The Luck of Roaring Camp and Other Sketches* (1870, Štístko tábora křiklounů a jiné prózy)
- *The Outcasts of Poker Flat* (Vyvrženci z Poker Flat, 1869)
- Tajemství umrlčí rokle, Ztraceni v pustině, Sníh v orlím dvoře, Apoštol bažiny

Překlady

- *Californische Erzählungen*. 1.- 5. Bändchen; übersetzt von W. Lange, Leipzig, 1875
- *Kalifornske povesti*. V Ljubljani, 1876 + rusky
- česky – časopisecky: J. V. Sládek, *Kalifornské povídky*, čas. *Lumír*
- knižně *V Carquinezském pralese; Oba svatí na Podhoří*. Překlad H. Miloš. V Praze, [1884]

Kalifornické povídky. Praha: Nákladem J. Otty,

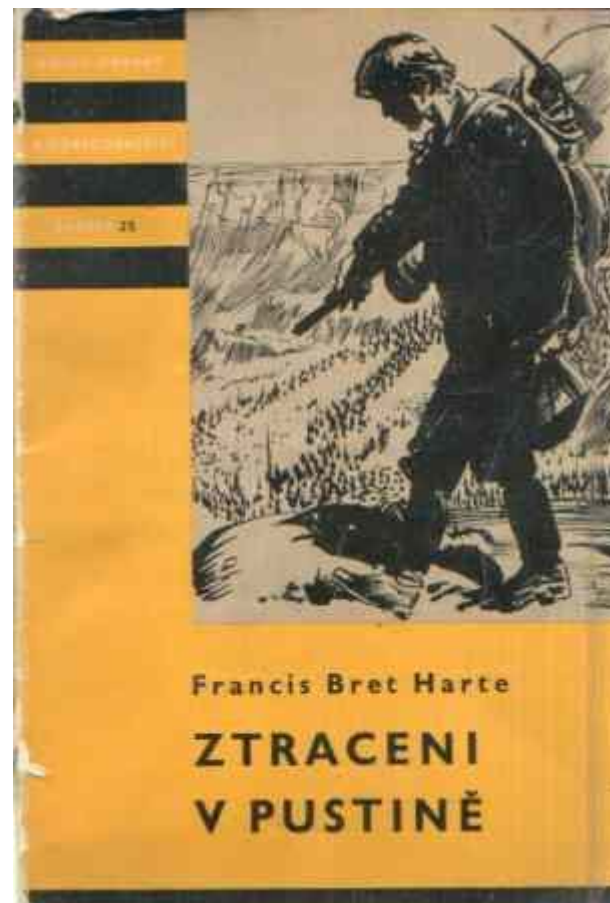
[1905]

+ mezitím romány a jiné

- první překlad v řadě Česká bibliotéka rodinná (výbor nejlepších novel apovídek literatur slovanských i západních, zároveň Sienkiewicz)
- „Tak jak líčí Brett Harte samorostlost a divokost přírody a lidí na americkém pobřeží Tichého oceánu, nedovede líčit nikdo. Jest to výsledek vlastního pozorování ducha neobyčejně vnímavého spojeného s geniálním talentem.“ (předmluva, 1884), román - „šejdířské historie zlatokopů viděné s humorem“

časopisecká edice
 Karavana (1967-1952)

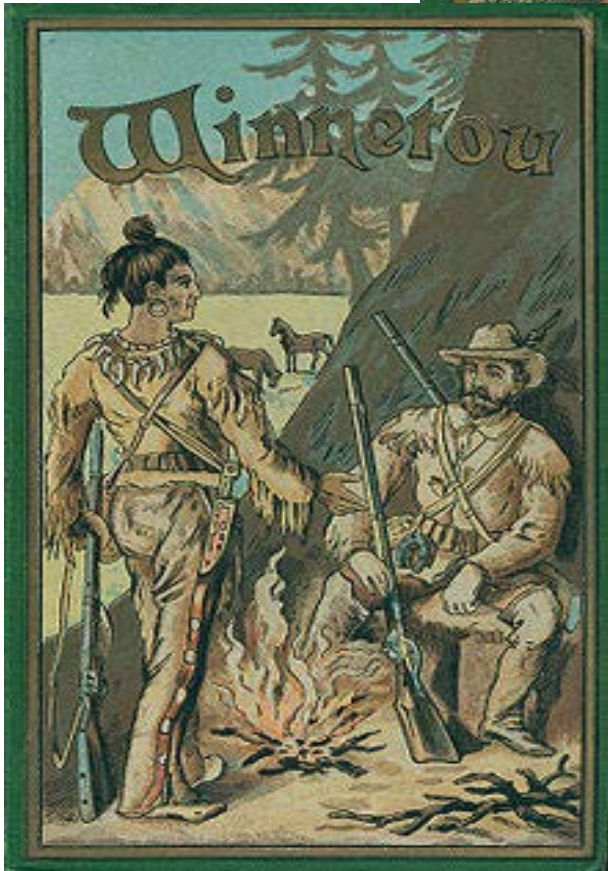
KODovky - edice Knihy odvahy a
 dobrodružství, od r. 1954, Státní
 nakladatelství dětské knihy/ Albatros

Karel May

- povídka Old Firehand, 1875, pro časopis
  - Zajati na moři (Old Surehand), 1876
  - Syn lovce medvědů, 1887
  - Duch Llana Estacada, 1888
  - Poklad ve Stříbrném jezeře, 1890–1891
  - Petrolejový princ, 1893
  - Vinnetou, tři díly, 1893
- „autentické“ zážitky z cesty na Divoký západ a do Orientu (Divokým Kurdistánem)

N. 1. | Spemanns Illustrierte Knaben-Zeitung.

Gründet v. H. M. Spemann.
Herausg. v. H. M. Spemann.
Verlag v. H. M. Spemann.
Preis 1/2 Mark.

Sein höchstes Gut auf Erden sei dein Volk.
Ihm gilt die hehste Pflicht, die wahrste Liebe.
(Aus Dahn.)

Der Sohn des Bärenjägers.

Von
K. May.

Erstes Kapitel.

Wohkadeh.

Nicht viel westwärts von der Gegend, in welcher die Oden der drei nordamerikanischen Staaten Dakota, Nebraska und Wyoming zusammenstoßen, ritten zwei Männer, deren Geschehen an einem anderen als diesem westlichen Orte ganz sicher ein sehr beachtliches Aussehen erregt hätte.

Sie waren von sehr verschiedener Körpergestalt. Weit über sechs Fuß hoch war die Figur des einen fast benagelnd dürr, während der andere bedeutend kleiner, dabei aber so dick war, daß sein Leib beinahe die Gestalt einer Kugel angenommen hatte.

Dennoch befanden sich die Gesichter der beiden Jäger in gleicher Höhe, denn der Kleine ritt einen sehr hoch gebauten, starkknochigen Klepper, und der andere saß auf einem niedrigen, scheinbar schwachen Maultiere. Daher kam es, daß die Lederriemen, welche dem Dicken als Steigbügel dienten, nicht einmal die Bauchlinie des Pferdes erreichten, während der Lange gar keiner Bügel bedurfte, denn seine großen Füße hingen so weit herab, daß es von ihm nur einer kleinen, seitlichen Bewegung bedurfte, um mit dem einen oder dem anderen Fuße den Boden zu erreichen, und zwar ohne dabei aus dem Sattel zu kommen.

Freilich war von einem wirklichen Sattel bei beiden keine Rede, denn derjenige des

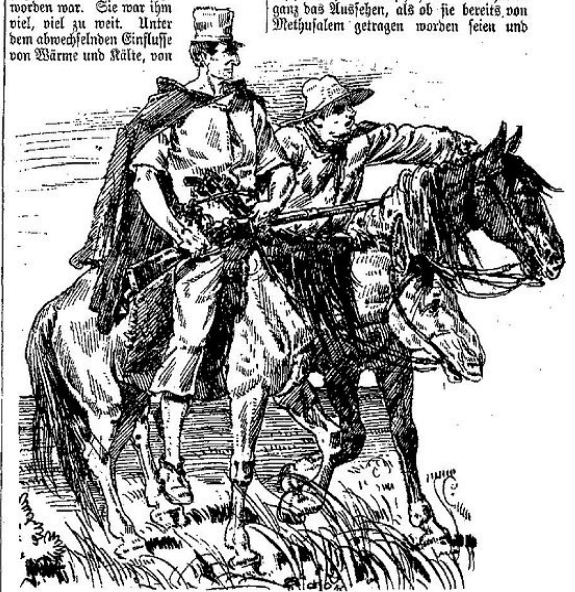
Kleinen bestand sehr einfach aus dem Rückenstücke eines erlegten Wolfes, an welchem das Fell gelassen worden war, und der Dicke hatte eine alte Sanillobede untergelegt, welche aber so arg zerfetzt und zerissen war, daß er eigentlich auf dem bloßen Rücken seines Maultieres saß.

Wenn schon dieser Umstand andeutete, daß die beiden einen langen und beschwerlichenritt hinter sich hatten, so wurde diese Vermutung durch das Aussehen ihrer Anzüge auf das Unwiderleglichste bestätigt.

Der Lange trug eine Lederhose, die jedenfalls für einen viel härteren Mann zugeschnitten und gefertigt worden war. Sie war ihm viel, viel zu weit. Unter dem abbrechenden Einflusse von Wärme und Kälte, von

Trockenheit und Regen war sie außerordentlich eingegangen und zusammengeschrumpft, leider aber nur in Beziehung auf ihre Länge, und so kam es, daß die unteren Säume der Hosenbeine dem Träger kaum bis über die Kniee reichten. Dabei zeigte die Hose einen ungemein fettigen Schimmer, was einfach darin begründet war, daß der Besitzer derselben sie bei jeder Gelegenheit als Handtuch und Serviette benutzte und alles, was er nicht an den Fingern dulden mochte, an dem Beinleide abwuschigen pflegte.

Die nackten Füße steckten in ganz unbeschreiblichen Lederstiefeln. Sie hatten ganz das Aussehen, als ob sie bereits von Meißelalem getragen worden seien und

^{*) An dieser Stelle wird in jeder Nummer eine von bedeutenden Männern der Gegenwart für unsere „Guten Kamerad“ verfaßte Lebensgeschichte für Knaben lesen zu können.}

^{*) In jeder Nummer werden einem Lesers interessante Geschichten zu lesen, wenn dies nicht eine Geschichte ist.}

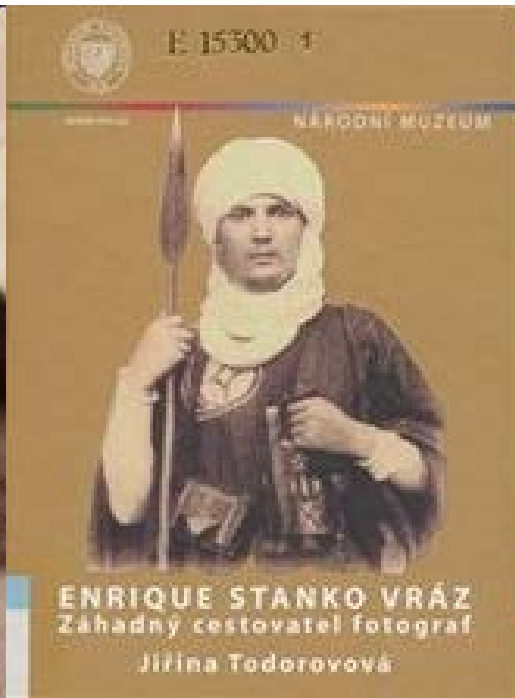
První české překlady:

1. *Syn lovce medvědů* (1888), vydal pražský nakladatel Josef R. Vilímek jako přílohu časopisu *Naší mládeži* (číslo 1-12), ilustrované

2. týž titul (1892) jako první knižní vydání *mayovky*, totéž nakladatelství, ilustrace nově Věnceslav Černý

Cestovatelé

- Emil Holub (jižní Afrika, 1872-1879)
- Enrique Stanko Vráz (1880 Afrika, 1889-1894 Jižní Amerika)
- Josef Kořenský (*Cesta kolem světa I,II*, Praha 1894, podniknuta 1893)
- Josef Wünsch (Arménie, Kurdistán, 1880)

Přínos

Vědecký: sbírky (např. Vráz ze záp. Afriky přivezl 15 000 kusů hmyzu, 1200 ptáků, 600 savců a asi 800 kusů jiných předmětů, věnoval 1885 Národnímu muzeu)

Objevitelský: Wünsch prameny
řeky Tigris

Kartografický:

(Holub – první mapa Viktoriiných vodopádů

Etnografický (Náprstkovo muzeum)

Vrázova výprava s českou vlajkou postupuje ke „Smetanovu pohoří“ na Nové Guineji

Emil Holub

*Sedm let v jižní Africe : příhody, výzkumy a lovy
na cestách mých od polí diamantových až k řece
Zambesi (1872-1879) (1880)*

